

Latinská terminologie

Marie Nejedlá

<https://www.rytiskla.cz/citatylatin>

1.1 Výslovnost dvojhlásek

v latině se vedle jednoduchých samohlásek vyskytují tzv. dvojhlásky ***ae*** a ***oe***.

- vyslovují se jako **dlouhé é**.
- aegrōtus – *égrótus* – nemocný
- oedēma – *édéma* – otok

- V případě, že je **e** v uvedených dvojhláskách **označeno dvojtečkou** nebo **vodorovnou čárkou**, nejedná se o dvojhlásku a vyslovují se obě samohlásky.
- aër – *áér* – vzduch
- poēta – *poéta* – básník

1.2 Výslovnost souhlásek

Latinské souhlásky se většinou vyslovují stejně jako české.

Kdy je výslovnost odlišná:

- **c** – se vyslovuje jako **c**, **následuje-li** za ním samohláska **e** (včetně dvojhlásek **ae**, **oe**) nebo **i/y**.
- cellula – *celula* – buňka (celullitis)
- caelum – *célum* – nebe (lat. Porta coeli, čes. brána nebes....)
- coeliacus – *célijakus* – břišní (lat. coeliacis, čes. celiakie)
- circum – *cirkum* – kolem
- coccyx – *kokcígz* – kostrč

- V ostatních případech (**následuje-li** za ním **souhláska**, samohláska **a**, **o**, **u** nebo stojí-li **c na konci slova**), se vyslovuje jako **k**.
- crānium – *kránium* – lebka
- cavum – *kavum* – dutina
- cor – *kor* – srdce
- cum – *kum* – s
- lac – *lak* – mléko

s – se většinou vyslovuje jako z v těchto případech

Stojí-li **mezi dvěma samohláskami**

- nāsus – *názus* – nos

Stojí-li **mezi souhláskou a samohláskou m, n, l nebo r.**

- plasma – *plazma* – tekutina
- mēnsis – *ménzis* – měsíc
- pulsus – *pulzus* – puls
- cursus – *kurzus* – běh

V ostatních případech se obvykle vyslovuje jako s

- septem – *septem* – sedm
- respīrātiō – *respíracijó* – dýchání
- dēns – *déns* – zub

di, ti, ni – slabiky di, ti, ni se vyslovují tvrdě: **dy, ty, ny**

- medicīna – *medycína* – lékařství
- continuus – *kontynuus* – trvalý, souvislý
- animal – *anymal* – živočich

ti – Slabika ti se před samohláskami čte jako **ci**.

- operātiō – *operácijó* – operace
- insufficientia – *insuficijencia* – nedostatečnost

Slabika **ti** se i **před samohláskami** čte jako **ty** v těchto případech

Pokud je před ní s nebo x

- *ōstium* – *óstyjum* – ústí
- *mixtiō* – *mixtyjó* – směs

Pokud je v ní dlouhé í

- *tōtīus* – *tótýjus* – genitiv singuláru od slova *tōtus* – celý

V řeckých slovech

- Miltiadēs – *Miltijadés* – Miltiadés (řecké jméno)

ex – **před samohláskou** se většinou čte jako **egz**

- exemplum – *egzemplum* – příklad

qu, ngu – skupiny qu a ngu se **před samohláskou** vyslovují jako **kv, gv**.

- aqua – *akva* – voda
- lingua – *lingva* – jazyk
- quīnque – *kvínkve* – pět

ph – vyslovuje se jako **f**

- typhus – *tyfus* – tyf
- phagocytus – *fagocitus* – fagocyt

1.3 Jiné způsoby výslovnosti

V některých zemích se latina vyslovuje **podle pravidel výslovnosti příslušného jazyka**. Např. jméno Cicero, které

- my čteme „cicero“,
- vyslovují Italové „čičero“,
- Francouzi „sisero“ a
- Angličané „siserou“.

Můžeme se setkat také s tzv. **restituovanou výslovností**, kterou Římané používali až do konce klasické doby. Ta se v mnoha ohledech blíží řečtině.

Nejvýraznější odlišnosti od středověké výslovnosti

- **C** se vždy vyslovuje jako **k** (Cicero – *Kikero*)
- **Ti** se vždy vyslovuje jako **ti** (operātiō – *operátijó*)
- **Ae, oe** se vyslovuje **ai, oi** (aegrōtus – *aigrótus*)
- **V** se vyslovuje jako obouretné, tedy jako anglické **w** (vīta – *wíta* – život)

1.4 Slabiky dlouhé přirozeně

Latinské slabiky mohou být dlouhé **přirozeně** nebo **polohou**

- **Slabika je dlouhá přirozeně**, pokud **obsahuje dlouhou samohlásku** nebo **dvojhlásku**.

- fēmina – *fēmina* – žena
- frāctūra – *fráktúra* – zlomenina
- lagoena – *lagéna* – lahvička

Přirozeně dlouhé slabiky se v učebnicích latiny **označují vodorovnou čárkou nad písmenem**: ā ē ī ō ū.

V **běžném latinském textu** se obvykle **neuvádějí**.

1.5 Slabiky dlouhé polohou

Slabika je dlouhá polohou, pokud v ní **za krátkou samohláskou následuje skupina alespoň dvou souhlásek** nebo **x**, které je také chápáno jako dvě souhlásky (k, s).

V běžné řeči a v próze se taková slabika čte jako krátká, její délka má význam pro přízvuk, což hraje důležitou roli zejména v poezii.

- **collum** – krk
- **septem** – sedm
- **īnstrūmentum** – přístroj

1.6 Latinský přízvuk

- U **dvojslabičných slov** je přízvuk **vždy na první slabice**, bez ohledu na její délku.
 - **femur** – stehenní kost
 - **gutta** – kapka
 - **vēna** – žíla
- U **trojslabičných a víceslabičných slov** záleží na **délce předposlední slabiky**.
 - Je-li **předposlední slabika dlouhá**, ať přirozeně, nebo polohou, je **přízvuk na ní**.
 - **collāpsus** – zhroucení
 - **ligāmentum** – vaz
 - Je-li **předposlední slabika krátká**, je **přízvuk na 3. slabice od konce** bez ohledu na její délku
 - **mūsculus** – sval
 - **undecimus** – jedenáctý

Příklady

- Podle latinské křesťanské tradice totiž písmena K/C+M+B znamenají „**Christus mansionem benedicat**“, což v překladu znamená „Kristus ať požehná tomuto příbytku“. Nápis tak není jen připomínkou Tří králů, ale především modlitbou za požehnání a ochranu domu i jeho obyvatele

2. Základní gramatické termíny

2.1. Substantivum, adjektivum, rod, číslo, deklinace

2.2. Latinské pády

2.1 Substantivum, adjektivum, rod, číslo, deklinace

Podstatné jméno se v latinské terminologii nazývá **substantivum**

Přídavné jméno **adjektivum**

Stejně jako v češtině, i v latině rozlišujeme u substantiv a adjektiv trojí **rod** a dvojí **číslo**

- **Rod** rozlišujeme **mužský (masculinum)**, **ženský (femininum)** a **střední (neutrum)**. Rod substantiva v češtině nemusí souhlasit s jeho rodem v latině, je proto nutné se ho u každého slovíčka naučit.
- Znalost rodu je důležitá zejména při spojování podstatných a přídavných jmen – tvar adjektiva totiž často závisí na rodu substantiva.

- **Číslo** rozlišujeme **jednotné (singulár)** a **množné (plurál)**.

Latinská substantiva se dělí do **pěti deklinací** - skloňování. Příslušnost k deklinaci se určuje podle koncovky genitivu singuláru (2. pádu jednotného čísla).

- Do **1. deklinace** patří substantiva, která mají v **gen. sg.** koncovku –**ae**
- Do **2. deklinace** patří substantiva, která mají v **gen. sg.** koncovku – **ī**
- Do **3. deklinace** patří substantiva, která mají v **gen. sg.** koncovku – **is**
- Do **4. deklinace** patří substantiva, která mají v **gen. sg.** koncovku – **ūs**
- Do **5. deklinace** patří substantiva, která mají v **gen. sg.** koncovku – **ēī**
- Latinská adjektiva se skloňují podle 1., 2. nebo 3. deklinace. Skloňování adjektiv dále.

2.2 Latinské pády

Latina rozlišuje **6 pádů**.

Významově většinou odpovídají českým pádům, ptáme se na ně tedy stejnými pádovými otázkami.

Pouze latinský 6. pád vyjadřuje český 6. i 7. pád. Odlišné pádové vazby než v češtině jsou také u předložek (viz příslušná kapitola).

V odborné terminologii mají latinské pády tyto názvy:

- 1. pád – **nominativ** (z lat. nōmen = jméno; tento pád pojmenovává)
- 2. pád – **genitiv** (z lat. genus = rod; tento pád přiřazuje substantivum k rodu, druhu)
- 3. pád – **dativ** (z lat. dāre = dávat; stejně jako v češtině se pojí se 3. pádem, dávat komu, čemu)
- 4. pád – **akuzativ** (z lat. accusāre = obžalovat; stejně jako v češtině se pojí se 4. pádem, obžalovat koho, co)
- 5. pád – **vokativ** (z lat. vocāre = volat; stejně jako v češtině 5. pádem oslovujeme, voláme)
- 6. pád – **ablativ** (etymologie je tu složitější, souvisí s předložkou ab, která označuje odluku a pojí se s tímto pádem)
- Vokativ je až na jednu skupinu slov vždy shodný s nominativem. Protože ho navíc v lékařské terminologii prakticky nevyužijeme, uvádíme tento pád pouze v seznamech koncovek jednotlivých deklinací, nikoli v příkladech skloňování konkrétních slov.

3 Substantiva 1. deklinace

3.1. Obecný úvod do latinského skloňování

3.2 Skloňování substantiv 1. deklinace

3.3. Základní substantiva 1. deklinace

3.1 Obecný úvod do latinského skloňování

Latinská substantiva se dělí podle pádových koncovek do 5 deklinací.

- Pro **zařazení do příslušné deklinace** je rozhodující koncovka **genitivu singuláru**. Ve **slovníkovém zápisu** je proto kromě **nominativu singuláru** vždy uvedena také koncovka **genitivu singuláru** a **rod** substantiva.

Slovo gutta např. najdeme ve slovníku zapsané takto:

- gutta, ae f. – kapka.

Ze zápisu vyčteme, že toto substantivum má v **genitivu singuláru** koncovku -ae, skloňuje se tudíž podle **1. deklinace**, a je **ženského rodu** (f. = femininum).

Ze slovníkového zápisu slova

- tumor, ōris m. – nádor

zjistíme, že toto substantivum má v **genitivu singuláru** koncovku –is, skloňuje se tudíž podle **3. deklinace**, a je **mužského rodu** (m. = masculinum).

Ve slovníkovém zápisu slova

- īnstrumentum, ī n. – nástroj

vidíme, že toto substantivum má v **genitivu singuláru** koncovku –ī, skloňuje se tudíž podle **2. deklinace**, a je **středního rodu** (n. = neutrum).

Odrůbením koncovky tohoto pádu získáme kmen substantiva - k němu se potom přidávají další pádové koncovky podle příslušné deklinace.

U substantiv 1. a 2. deklinace lze kmen většinou poznat již z nominativu singuláru.

- Např. **genitiv singuláru** od slova gutta zní guttae. Odrůhneme-li koncovku –ae, získáme kmen gutt-. Při skloňování substantiva pak koncovky přidáváme k tomuto kmeni, skloňujeme tedy gutta, guttae, guttae, guttam atd.
- Jiný, především u substantiv 3. deklinace, se **kmen obvykle od nominativu singuláru liší**. Např. genitivu singuláru od slova caput – hlava zní capitis. Odrůhneme-li koncovku genitivu singuláru –is, získáme kmen capit-. Při skloňování substantiva pak koncovky přidáváme k tomuto kmeni, skloňujeme tedy caput, capitis, capitī atd.
- Pro **správně skloňování** je důležité naučit se **slovníkový tvar celý**
- Tvar **genitivu singuláru** je zásadní pro určení deklinace (tj. **jaké pádové koncovky používat**) i pro **utvoření kmene** (tj. **k čemu tyto koncovky připojovat**).
- **Rod** je u substantiv důležitý pro **skloňování neuter**, která mají některé koncovky odlišné, a především pro **skloňování adjektiv** (viz dále).

□ 3.2 Skloňování substantiv 1. deklinace

- Podle **1. deklinace** se skloňují substantiva, která mají **v genitivu singuláru** koncovku **–ae**.
- Nominativ singuláru je zakončený téměř vždy na **–a**, kromě několika řeckých slov, většinou jmen, která končí na **–ēs**.
- Hláška **a** je pro 1. deklinaci typická, vyskytuje se ve většině pádových koncovek.
- Jako **vzor** pro substantiva **1. deklinace** použijeme slovo **vēna**, **ae f.** = **žíla**
- **Většina** substantiv **1. deklinace** jsou **feminina**, existují však i výjimky (poēta. ae m. = básník).

Odtržením koncovky genitivu singuláru získáme kmen, k němuž přidáváme u substantiv 1. deklinace tyto koncovky

Singulár

- 1. – a
- 2. – ae
- 3. – ae
- 4. – am
- 5. – a
- 6. – ā

Plurál

- 1. – ae
- 2. – ārum
- 3. – īs
- 4. – ās
- 5. – ae
- 6. – īs

Slovo vēna se tedy skloňuje

Singulār

- 1. vēna
- 2. vēnae
- 3. vēnae
- 4. vēnam
- 6. vēnā

Plurāl

- 1. vēnae
- 2. vēnārum
- 3. vēnīs
- 4. vēnās
- 6. vēnīs

Pro všechna substantiva všech deklinací platí dvě pravidla

- 1) **Nominativ singuláru a vokativ singuláru** jsou **stejné** (výjimkou jsou pouze některá substantiva 2. deklinace, viz níže).
- 2) **Dativ plurálu a ablativ plurálu** mají vždy **stejnou koncovku**.

3.3 Základní substantiva 1. deklinace

- anōmalia, ae f. – odchylka, nepravidelnost
- anūria, ae f. – zástava vylučování moči, anurie
- aorta, ae f. – srdečnice
- aqua, ae f. – voda
- artēria, ae f. – tepna
- bradycardia, ae f. – zpomalená srdeční činnost
- cellula, ae f. – buňka
- clāvicula, ae f. – klíční kost
- columna, ae f. – sloup, pilíř
- columna vertebrārum – páteř, dosl. sloup obratlů
- costa, ae f. – žebro
- coxa, ae f. – kyčel
- fēmina, ae f. – žena
- fibula, ae f. – kost lýtková
- forma, ae f. – tvar, podoba
- formula, ae f. – pravidlo, předpis (složení léku)
- frāctūra, ae f. – zlomenina
- gangraena, ae f. – sněť
- glandula, ae f. – žláza
- haemorrhagia, ae f. – krvácení
- herba, ae f. – nať, rostlina
- hernia, ae f. – kýla
- hypotrophia, ae f. – podvýživa, omezení vzrůstu
- influenza, ae f. – chřipka
- insufficientia, ae f. – nedost
- lingua, ae f. – jazyk
- mamma, ae f. – prs, prsní žláza
- māteria, ae f. – hmota, látka
- maxilla, ae f. – horní čelist
- medicīna, ae f. – lékařství, lék
- medulla, ae f. – dřeň, mícha
- membrāna, ae f. – blána
- memoria, ae f. – paměť
- nātūra, ae f. – příroda, přirozenost
- orbita, ae f. – očníce
- pilula, ae f. – pilulka
- placenta, ae f. – plodové lůžko
- pneumonia, ae f. – zápal plic
- porta, ae f. – průchod, brána
- prīmipara, ae f. – prvorodička
- pulpa, ae f. – dřeň, dužnina
- rētina, ae f. – sítnice
- ruptūra, ae f. – trhлина, prasklina, roztržení
- scapula, ae f. – lopatka
- scarlatīna, ae f. – spála
- scatula, ae f. – krabička
- spīna, ae f. – trn, hřeben, hrana
- scarlatīna, ae f. – spála
- scatula, ae f. – krabička
- spīna, ae f. – trn, hřeben, hrana
- substantia, ae f. – hmota, látka
- sūtūra, ae f. – šev, steh
- tabula, ae f. – deska, stůl
- tachycardia, ae f. – zrychlená srdeční činnost
- therapia, ae f. – léčba
- tibia, ae f. – holenní kost
- valva, ae f. – chlopeň
- valvula, ae f. – chlopeň
- variola, ae f. – neštovice
- vēna, ae f. – žíla
- vertebra, ae f. – obratel
- vēsīca, ae f. – měchýř
- via, ae f. – cesta

4. Substantiva 2. deklinace

- 4.1 Substantiva 2. deklinace - úvod
- 4.2 Skloňování substantiv 2. deklinace – maskulina
- 4.3 Skloňování substantiv 2. deklinace – neutra
- 4.4 Základní substantiva 2. deklinace

4.1 Substantiva 2. deklinace - úvod

- Podle **2. deklinace** se skloňují substantiva, která mají **v genitivu singuláru** koncovku **–ī**.
- Charakteristickou samohláskou 2. deklinace je **o**.
- Substantiva **2. deklinace** jsou **převážně maskulina a neutra** (nervus, ī m. – nerv)
- magister, magistrī m. – učitel; exemplum, ī n. – příklad).
- Existují však i **feminina 2. deklinace**, např. alvus, ī f. – břicho, humus, ī f. – půda.
- Feminina jsou také některá slova odvozená z řečtiny, např.: periodus, ī f. – období, perioda, methodus, ī f. – metoda aj.
- Feminina 2. deklinace **se skloňují stejně jako maskulina**.

4.2 Skloňování substantiv 2. deklinace – maskulina

- Maskulina 2. deklinace končí v nominativu singuláru na –us, -ir nebo –er.
- Jako vzor pro maskulina 2. deklinace použijeme slova **nervus, ī m. – nerv** a **cancer, cancrī m. – rakovina**.
- Odtržením koncovky genitivu singuláru získáme kmen, k němuž přidáváme u maskulin 2. deklinace tyto koncovky

ūnus mūsculus
2. ūnīus mūsculī
3. ūnī mūsculō
4. ūnum mūsculum
6. ūnō mūsculō

1. ūna costa
2. ūnīus costae
3. ūnī costae
4. ūnam costam
6. ūnā costā

1. ūnum os
2. ūnīus ossis
3. ūnī ossī
4. ūnum os
6. ūnō osse

Slovo nervus se skloňuje

Singulár

- 1. nervus
- 2. nervī
- 3. nervō
- 4. nervum
- 6. nervō

Plurál

- 1. nervī
- 2. nervōrum
- 3. nervīs
- 4. nervōs
- 6. nervīs

- **Některé pádové koncovky** jsou zcela **stejné**, jako u **1. deklinace** (**dativ a ablativ plurálu**).
- **Jiné se liší** pouze **tím**, že tam, kde je u **1. deklinace** „ženská“ samohláska **a**, je v **2. deklinaci** „mužské“ **o** nebo **u**.
- Týká se to těchto pádů
 - **akuzativ singuláru**: vēnam x nervum
 - **ablativ singuláru**: vēnā x nervō
 - **genitiv plurálu**: vēnārum x nervōrum
 - **akuzativ plurálu**: vēnās x nervōs
- U **substantiv** zakončených v nominativu singuláru na **–er** obvykle **v kmeni mizí hláska e**. Kmen od slova cancer, cancrī m. – rakovina tedy zní cancr-.

Slovo se skloňuje

Singulár

1. cancer
2. cancrī
3. cancrō
4. cancrum
5. cancrō

Plurál

1. cancrī
2. cancrōrum
3. cancrīs
4. cancrōs
6. cancrīs

4.3 Skloňování substantiv 2. deklinace – neutra

- většinou končí v **nominativu singuláru** na **–um**.
- K výjimkám patří slova *vīrus*, *ī n.* – jed, nakažlivá látka, *vir* a *vulgus*, *ī n.* – lid.
- **Vzor:** slovo *exemplum*, *ī n.* – příklad

Pro **všechna neutra všech deklinací** platí **dvě pravidla**

1) **Nominativ, akuzativ a vokativ** jsou vždy **stejné**.

2) **Nominativ**, a tudíž i **akuzativ a vokativ plurálu** končí u všech neuter všech deklinací na **–a**.

V ostatních pádech mají neutra koncovky příslušné deklinace.

Neutra 2. deklinace mají tyto pádové koncovky

Singulár

1. — um, (-us)
2. — ī
3. — ō
4. — um, (-us)
5. — um, (-us)
6. — ō

Plurál

1. — a
2. — ōrum
3. — īs
4. — a
5. — a
6. — īs

Slovo exemplum – příklad se skloňuje

Singulár

- 1. exemplum
- 2. exemplī
- 3. exemplō
- 4. exemplum
- 6. exemplō

Plurál

- 1. exempla
- 2. exemplōrum
- 3. exemplīs
- 4. exempla
- 6. exemplīs

Slovo vīrus se bude skloňovat podle stejných pravidel

Singulár

- 1. vīrus
- 2. vīrī
- 3. vīrō
- 4. vīrus
- 6. vīrō

Plurál

- 1. vīra
- 2. vīrōrum
- 3. vīrīs
- 4. vīra
- 6. vīrīs

Rozdíly ve skloňování maskulin a neuter 2. deklinace na slovech
humerus, ī m. – pažní kost a
sternum, ī n. – hrudní kost.
Rozdílné koncovky jsou zvýrazněny

1. humer**us** x stern**um**
2. humerī - sternī
3. humerō - sternō
4. humerum - sternum
6. humerō - sternō

1. humerī x stern**a**
2. humerōrum - sternōrum
3. humerīs - sternīs
4. humer**ōs** x stern**a**
6. humerīs - sternīs

4.4 Základní substantiva 2. deklinace

- antibioticum, ī n. – antibiotikum
- ātrium, īī n. – síň, předsíň
- auxilium, īī n. – pomoc
- calculus, ī m. – kámen, kamínek
- cancer, cancrī m. – rakovina
- capitulum, ī n. – hlavička
- cavum, ī n. – dutina
- cerebrum, ī n. – mozek
- cibus, ī m. – jídlo, pokrm
- circulus, ī m. – kruh
- collum, ī n. – krk
- corpusculum, ī n. – tělísko
- crānium, īī n. – lebka
- digitus, ī m. – prst
- discus, ī m. – kotouč, disk
- dorsum, ī n. – hřbet, záda
- endocardium, īī n. – srdeční nitroblána
- erythrocytus, ī m. – červená krvinka

- extractum, ī n. – výtažek, extrakt
- humerus, ī m. – kost pažní
- icterus, ī m. – žloutenka
- intestīnum, ī n. – střevo
- leucocytus, ī m. – bílá krvinka
- ligāmentum, ī n. – vaz
- locus, ī m. – místo
- manubrium, īī n. – rukověť, držadlo
- medicāmentum, ī n. – lék, léčivo
- medicus, ī m. – lékař
- membrum, ī n. – úd, končetina
- morbus, ī m. – nemoc
- mūsculus, ī m. – sval
- nāsus, ī m. – nos
- neonātus, ī m. – novorozenec
- nucleus, ī m. – jádro
- numerus, ī m. – číslo, počet
- oculus, ī m. – oko
- perīculum, ī n. – nebezpečí

phagocytus, ī m. – fagocyt

principium, īī n. – začátek, vznik, základ

rāmus, ī m. – větev

receptum, ī n. – předpis, recept

rēctum, ī n. – konečník

remedium, īī n. – lék, léčivý prostředek

scalpellum, ī n. – skalpel

sceletum, ī n. – kostra, skelet

sēptum, ī n. – přepážka

signum, ī n. – znamení, příznak

spatium, īī n. – prostor, mezera

sternum, ī n. – hrudní kost

terminus, ī m. – hranice, konec, význam (termínů)

thrombocytus, ī m. – krevní destička, trombocyt

thrombus, ī m. – sražená krev v cévě, trombus

trepanum, ī n. – vrták

tūberculum, ī n. – hrbolek, vyvýšenina

typhus, ī m. – tyf

unguentum, ī n. – mast

uterus, ī m. – děloha

venēnum, ī n. – jed

ventriculus, ī m. – žaludek

vir, virī m. – muž

vīrus, ī n. – jed, nákazová látka, vir

vitium, īī n. – vada, chyba

5 Adjektiva podle 1. a 2. deklinace

- 5.1 Úvod do latinských adjektiv
- 5.2 Skloňování adjektiv podle 1. a 2. deklinace
- 5.3 Základní adjektiva podle 1. a 2. deklinace

5.1 Úvod do latinských adjektiv

- Latina rozlišuje **tři typy adjektiv: trojvýchodná, dvojvýchodná a jednovýchodná.**
- **Trojvýchodná adjektiva mají v nominativu singuláru pro každý rod jiný tvar**
 - **bonus, a, um – dobrý.** Tvar **bonus** se tedy přidává k **masculinům** (medicus bonus – dobrý doktor), **bona** k **femininům** (fēmina bona – dobrá žena), **bonum** k **neutrům** (īnstrumentum bonum – dobrý přístroj). Trojvýchodná adjektiva odpovídají českým přídavným jménům tvrdým (vzor mladý, á, é).
- **Dvojvýchodná adjektiva mají v nominativu singuláru jeden společný tvar pro maskulina a feminina, druhý pro neutra**
 - **omnis, e – každý, všechen.** Tvar **omnis** se přidává k **maskulinům a femininům** (omnis homō – každý člověk, omnis fēmina – každá žena), tvar **omne** k **neutrům** (omne corpus – každé tělo). V češtině se dvojvýchodná adjektiva nevyskytují.
- **Jednovýchodná adjektiva mají v nominativu singuláru jeden tvar pro všechny rody.**
 - **latēns, latentis (gen. sg.) – skrytý: īnflammātiō latēns – skrytý zánět, morbus latēns – skrytá nemoc, signum latēns – skrytý příznak.** Jednovýchodná adjektiva odpovídají českým přídavným jménům měkkým (vzor jarní).

5.2 Skloňování adjektiv podle 1. a 2. deklinace

- **Adjektiva** skloňovaná **podle 1. a 2. deklinace** jsou vždy **trojvýchodná**.
V **nominativu singuláru** jsou zakončena na **-us, -a, -um** nebo **-er, -a, -um**.
- hūmānus, a, um – lidský
- dexter, tra, trum – pravý
-
- **Adjektivum** přiřazujeme k substantivu na základě rodu substantiva. První tvar adjektiva podle 1. a 2. deklinace patří k maskulinům a skloňuje se jako **maskulina 2. deklinace**.
- mūsculus hūmānus – lidský sval
-

Singulár

1. mūsculus hūmānus
2. mūsculī hūmānī
3. mūsculō hūmānō
4. mūsculum hūmānum
6. mūsculō hūmānō

Plurál

1. mūsculī hūmānī
2. mūsculōrum hūmānōrum
3. mūsculīs hūmānīs
4. mūsculōs hūmānōs
6. mūsculīs hūmānīs

Druhý tvar adjektiva podle 1. a 2. deklinace patří k **femininům** a skloňuje se podle **1. deklinace**.
aorta hūmāna – lidská aorta

Singulár

- 1. aorta hūmāna
- 2. aortae hūmānae
- 3. aortae hūmānae
- 4. aortam hūmānam
- 6. aortā hūmānā

Plurál

- 1. aortae hūmānae
- 2. aortārum hūmānārum
- 3. aortīs hūmānīs
- 4. aortās hūmānās
- 6. aortīs hūmānīs

Třetí tvar adjektiva podle 1. a 2. deklinace patří k **neutrům** a skloňuje se jako **neutra 2. deklinace**.
cerebrum hūmānum – lidský mozek

Singulár

- 1. cerebrum hūmānum
- 2. cerebrī hūmānī
- 3. cerebrō hūmānō
- 4. cerebrum hūmānum
- 6. cerebrō hūmānō

Plurál

- 1. cerebra hūmāna
- 2. cerebrōrum hūmānōrum
- 3. cerebrīs hūmānīs
- 4. cerebra hūmāna
- 6. cerebrīs hūmānīs

Na rozdíl od češtiny se tedy v latině stává

- že adjektivum a substantivum mají ve všech pádech stejné koncovky. Neplatí to pokaždé.
- **Adjektivum se musí se substantivem shodovat v rodě, pádě a čísle, nikoli však v deklinaci.**
- Např. slovo *periodus*, *ī* (období) patří do 2. deklinace, je však ženského rodu.
- Chceme-li ho spojit s adjektivem *criticus*, *a*, *um* (rozhodný, kritický), musíme zvolit tvar *critica*, který patří k femininům.
- *Periodus* se tedy skloňuje podle 2. deklinace, *critica* podle 1. deklinace.

Singulár

1. period**us** critica
2. period**ī** critica**e**
3. period**ō** critica**e**
4. period**um** critic**am**
6. period**ō** critic**ā**

Plurál

1. period**ī** critica**e**
2. period**ōrum** critic**ārum**
3. period**īs** critic**īs**
4. period**ōs** critic**ās**
6. period**īs** critic**īs**

5.3 Základní adjektiva podle 1. a 2. deklinace

• acūtus, a, um – akutní, prudce probíhající• adultus, a, um – dospělý• aegrōtus, a, um – nemocný• anatomicus, a, um – anatomický• angustus, a, um – úzký• apertus, a, um – otevřený• artēriōsus, a, um – tepenný• benignus, a, um – nezhoubný• bīlifer, era, erum – žlučovodný• bilobātus, a, um – dvojlaločný• bonus, a, um – dobrý• certus, a, um – určitý, jistý• ceter, a, um – ostatní• coāgulātus, a, um – sražený• compositus, a, um – složený• congenitus, a, um – vrozený• continuus, a, um – trvalý, souvislý• convulsīvus, a, um – křečovitý• criticus, a, um – rozhodný, kritický• cutāneus, a, um – kožní	• dexter, tra, trum – pravý• diūrēticus, a, um – močopudný, podporující činnost ledvin• dubius, a, um – pochybný, nejistý• dūrus, a, um – tvrdý• externus, a, um – vnější• extrāuterīnus, a, um – mimoděložní• frigidus, a, um – chladný• glutēus, a, um – hýžděový• histologicus, a, um – vztahující se k tkáni, histologický• hūmānus, a, um – lidský• hūmidus, a, um – vlhký• chirūrgicus, a, um – chirurgický• chronicus, a, um – chronický, vleklý• incarcerātus, a, um – uvězněný, uskřínutý• hernia incarcerāta – uskřínutá kýla• incertus, a, um – neurčitý, nejistý• incomplētus, a, um – neúplný• īnfectiōsus, a, um – infekční, nakažlivý• īnfimus, a, um – nejnižší, nejdolejší• infirmus, a, um – nepevný	integer, gra, grum – neporušený, úplnýinternus, a, um – vnitřníinterosseus, a, um – mezikostníintimus, a, um – nejvnitřnějšíintrāvēnōsus, a, um – nitrožilní, do žílylaesus, a, um – poškozený, porušenýlātus, a, um – širokýlongus, a, um – dlouhýmagnus, a, um – velkýmalignus, a, um – zhoubnýmalus, a, um – zlý, špatnýmāximus, a, um – největšímembrānāceus, a, um – blanitý, opatřený blanouminimus, a, um – nejmenšímolestus, a, um – obtížný, těžkýmultus, a, um – mnohýnecessārius, a, um – nutnýneglectus, a, um – zanedbanýnovus, a, um – novýoblongātus, a, um – prodlouženýobscurus, a, um – temný, tmavýoccultus, a, um – skrytýopticus, a, um – zrakový, optický	pessimus, a, um – nejhoršípostrēmus, a, um – posledníprofundus, a, um – hlubokýprogressīvus, a, um – postupující, progresivníprōvectus, a, um – pokročilýproximus, a, um – nejbližšírārus, a, um – řídký, vzácnýrēctus, a, um – přímýsānātus, a, um – vyléčený, uzdravenýsinister, tra, trum – levýsubcutāneus, a, um – podkožnísuprēmus, a, um – nejvyšší, nejzazšíthōrācicus, a, um – hrudníthyreoīdeus, a, um – štítný, týkající se štítné žlázytōtus, a, um – celý

6 Substantiva 3. deklinace

- 6.1 Substantiva 3. deklinace - úvod
- 6.2 Pravidelná substantiva 3. deklinace – maskulina a feminina
- 6.3 Pravidelná substantiva 3. deklinace – neutra
- 6.4 Stejnoslabičná substantiva
- 6.5 Substantiva typu dens, dentis
- 6.6 Nepravidelná neutra 3. deklinace
- 6.7 Substantiva typu tussis
- 6.8 Základní slovíčka 3. deklinace

6.1 Substantiva 3. deklinace - úvod

- Podle **3. deklinace** se skloňují substantiva, která mají **v genitivu singuláru** koncovku **–is**. **Nominativ singuláru** má **různá zakončení**, podle tohoto pádu tedy substantiva do 3. deklinace zařadit nemůžeme.
- Mezi substantivy **3. deklinace** jsou **feminina, maskulina i neutra**, nelze říci, že by nějaký rod převažoval.
- U **substantiv 3. deklinace** se na rozdíl od 1. a 2. deklinace **kmen většinou od tvaru nominativu singuláru liší**. Je proto důležité se naučit oba tvary! Při zapamatování kmene nám často pomůže čeština. Latinská slova totiž většinou přecházela do jiných jazyků prostřednictvím kmene, nikoli genitivu singuláru.
-
- Např.: *regiō* – kraj, krajina, gen. sg. *regiōnis*, kmen je *regiōn-*, proto říkáme regionální, ne regiální.
- *dēns* – zub, gen. sg. *dentis*, kmen je *dent-*, proto říkáme dentální, ne densální.
- *lēx* – zákon, gen. sg. *legis*, kmen je *leg-*, proto říkáme legislativa, ne lexislativa.

6.2 Pravidelná substantiva 3. deklinace – maskulina a feminina

- Jako **vzor pro pravidelná maskulina a feminina 3. deklinace** použijeme slova **pulmō, ōnis m. – plíce**.
- Odtržením koncovky genitivu singuláru získáme kmen, k němuž přidáváme u **substantiv 3. deklinace** tyto **koncovky**:

Singulár

1. různé koncovky

2. – is

3. – ī

4. – em

5. – 1.

6. – e

Plurál

1. – ěs

2. – um

3. – ibus

4. – ěs

5. – ěs

6. – ibus

Pulmō se skloňuje

Singulár

1. pulmō
2. pulmōnis
3. pulmōnī
4. pulmō**em**
6. pulmōne

Plurál

1. pulmōn**ēs**
2. pulmōnum
3. pulmōnibus
4. pulmōn**ēs**
6. pulmōnibus

Feminina 3. deklinace se skloňují stejně jako maskulina Cartilāgō, inis f. – chrupavka se skloňuje

Singulár

- 1. cartilāgō
- 2. cartilāginis
- 3. cartilāginī
- 4. cartilāginem
- 6. cartilāgine

Plurál

- 1. cartilāginēs
- 2. cartilāginum
- 3. cartilāginibus
- 4. cartilāginēs
- 6. cartilāginibus

6.3 Pravidelná substantiva 3. deklinace – neutra

- **Neutra** 3. deklinace se skloňují **stejně jako maskulina a feminina**, řídí se však **pravidly platnými pro všechna neutra všech deklinací**.
Nominativ, akuzativ a vokativ singuláru má stejný tvar, v nominativu, akuzativu a vokativu plurálu je koncovka -a.
- Slovo corpus, oris n. – tělo se skloňuje takto:

Corpus, oris n. – tělo se skloňuje

Singulár

- 1. corpus
- 2. corporis
- 3. corporī
- 4. corpus
- 6. corpore

Plurál

- 1. corpora
- 2. corporum
- 3. corporibus
- 4. corpora
- 6. corporibus

Rozdíly mezi skloňováním maskulin a feminin 3. deklinace a neuter 3. deklinace ukazuje následující tabulka.
Zvýrazněny jsou odlišné koncovky (kromě nominativu singuláru)

Singulár

1. pulmō - corpus
2. pulmōnis – corporis
3. pulmōnī – corporī
4. pulmō**nem** x corp**us**
6. pulmōne – corpore

Plurál

1. pulmōn**ēs** x corpora
2. pulmōnum – corporum
3. pulmōnibus – corporibus
4. pulmōn**ēs** x corpora
6. pulmōnibus – corporibus

6.4 Stejnoslabičná substantiva

- **Substantiva 3. deklinace**, která mají
- **v nominativu i genitivu singuláru stejný počet slabik**, se nazývají **stejnoslabičná**.
- Často končí v nominativu singuláru na -is a mají stejný tvar v nominativu i genitivu singuláru.
- Skloňují se stejně jako ostatní substantiva 3. deklinace, pouze **v genitivu plurálu** mají koncovku **-ium**.

Pelvis, is f. – pánev se skloňuje

Singulár

- 1. pelvis
- 2. pelvis
- 3. pelvī
- 4. pelvem
- 6. pelve

Plurál

- 1. pelvēs
- 2. pelvium
- 3. pelvibus
- 4. pelvēs
- 6. pelvibus

6.5 Substantiva typu dens, dentis

- **Substantiva 3. deklinace**, jejichž **kmen končí na dvě souhlásky**, se skloňují pravidelně podle 3. deklinace, pouze **v genitivu plurálu** mají koncovku **-ium**.

Dēns, tis m. – zub se skloňuje

Singulár

- 1. dēns
- 2. dentis
- 3. dentī
- 4. dentem
- 6. dente

Plurál

- 1. dentēs
- 2. **dentium**
- 3. dentibus
- 4. dentēs
- 6. dentibus

6.6 Nepravidelná neutra 3. deklinace

- **Neutra 3. deklinace zakončená v nominativu singuláru na -e, -al nebo -ar, mají tyto odlišnosti: v ablativu singuláru je koncovka -ī, nominativ, akuzativ a vokativ plurálu končí na -ia, genitiv plurálu na -ium.**
- Rozdíl mezi skloňováním pravidelných neuter 3. deklinace a neuter na -e, -al, -ar ukazuje následující tabulka. Zvýrazněné jsou odlišné koncovky (kromě nominativu a akuzativu singuláru).

Singulár

1. -corpus – animal
2. corporis – animālis
3. corporī – animālī
4. corpus – animal
6. corpore x animālī

Plurál

1. corpora x animālia
2. corporum x animālium
3. corporibus – animālibus
4. corpora x animālia
6. corporibus x animālibus

6.7 Substantiva typu tussis

Některá stejnoslabičná substantiva 3. deklinace mají v **akuzativu singuláru** koncovku **-im**, v **ablativu singuláru** koncovku **-ī**. Pokud tvoří plurál, mají **v genitivu plurálu** koncovku **-ium**, jako všechna stejnoslabičná substantiva 3. deklinace. Jinak se skloňují pravidelně.

- Z lékařských výrazů jsou to např. tato slova:
- febris, is f. – horečka
- tussis, is f. – kašel
- sitis, is f. – žízeň

Singulár

- 1. febris
- 2. febris
- 3. febrī
- 4. febr**im**
- 6. febrī

Plurál

- 1. febrēs
- 2. febr**ium**
- 3. febribus
- 4. febrēs
- 6. febribus

6.8 Základní slovíčka 3. deklinace

abductor, ōris m. – odtahovač (sval)
ablātiō, ōnis f. – odnětí
ablātiō placentae – odloučení placenty
accelerātiō, ōnis f. – zrychlení
adductor, ōris m. – přitahovač (sval)
aēr, āēris m. – vzduch
aetās, ātis f. – věk
ampūtātiō, ōnis f. – amputace
anamnēsis, is f. – anamnéza
animal, ālis n. – živočich
apex, apicis m. – hrot, vrchol
appendix, icis f. – přívěsek
articulātiō, ōnis f. – kloub
auris, is f. – ucho
auscultātiō, ōnis f. – vyšetření poslechem
canālis, is m. – kanál, trubice, průchod

- caput, itis n. – hlava
- carcinōma, atis n. – rakovina, karcinom
- cartilāgō, inis f. – chrupavka
- cavitās, ātis f. – dutina
- circulātiō, ōnis f. – oběh, cirkulace
- contractiō, ōnis f. – smršťování, stáhnutí
- cor, cordis n. – srdce
- corpus, oris n. – tělo
- crūs, ūris n. – bérec
- cūrātiō, ōnis f. – ošetřování, léčení
- dēformitās, ātis f. – znetvoření, deformita
- dēns, dentis m. – zub
- dislocātiō, ōnis f. – posunutí, přemístění, dislokace
- dolor, ōris m. – bolest
- dosis, is f. – dávka
- dysfūctiō, ōnis f. – porušená činnost, dysfunkce
- exāminātiō, ōnis f. – vyšetřování

expīrātiō, ōnis f. –
vydechování
febris, is f. – horečka
femur, oris n. – stehenní kost
fīnis, is m. – konec
flexor, ōris m. – ohybač (sval)
forāmen, āminis n. – otvor
forceps, cipis m. f. – kleště
fragilitās, ātis f. – křehkost,
lomivost
fūctiō, ōnis f. – funkce
gastrītis, ītidis f. – zánět
žaludku
graviditās, ātis f. – těhotenství
homō, inis m. – člověk
hypertēnsiō, ōnis f. – vysoký
tlak, hypertense
īlia, ium – slabiny
immūnitās, ātis f. – imunita
īnfectiō, ōnis f. – infekce

inflammātiō, ōnis f. – zánět
īnjectiō, ōnis f. – injekce
īnspirātiō, ōnis f. –
vdechování
interruptiō, ōnis f. –
přerušení, interrupce
lac, tis n. – mléko
laesiō, ōnis f. – poškození
lapis, lapidis m. – kámen
latus, eris n. – bok, strana
levātor, oris m. – zdvihač
(sval)
lēx, lēgis f. – zákon
lēge artis – podle předpisu,
dosl. podle pravidel umění,
řemesla
liquor, ōris m. – tekutina
luxātiō, ōnis f. – vymknutí,
vykloubení, luxace
malformātiō, ōnis f. –
znetvoření
māter, tris f. – matka
mēnsis, is m. – měsíc
mors, tis f. – smrt

- nephritis, itidis f. – zánět ledvin
- obesitas, atis f. – obezita
- operatio, onis f. – operace
- oppositio, onis f. – opačná poloha, poloha proti něčemu
- os, oris n. – ústa
- os, ossis n. – kost
- palpatio, onis f. – vyšetřování pohmatem
- paries, etis f. – stěna
- pars, tis f. – část, díl
- pectus, oris n. – hrud', hrudník, prsa
- pelvis, is f. – pánev
- percussio, onis f. – poklep, vyšetřování poklepem
- pes, pedis m. – noha
- positio, onis f. – poloha, pozice
- pulmō, onis m. – plíce
- pus, puris n. – hnis
- radix, icis f. – kořen

- ren, renis m. – ledvina
- respiratio, onis f. – dýchání
- respirator, oris m. – dýchací přístroj
- rubor, oris m. – zčervenání, zarudnutí
- sanatio, onis f. – vyléčení
- sanguis, inis m. – krev
- sectio, onis f. – řez, sekce
- senectus, utis f. – stáří
- sitis, is f. – žízeň
- suspicio, onis f. – podezření
- tempus, oris n. – čas, doba
- tempora, um n. – spánky, skráně
- thorax, acis m. – hrudník
- transfusio, onis f. – transfúze
- tuber, eris n. – hrbol, výběžek
- tumor, oris m. – nádor, zduření
- tussis, is f. – kašel
- ulcus, eris n. – vřed
- urocystis, is f. – močový měchýř
- valetudo, inis f. – zdraví
- vas, vasis n. – céva
- vulnus, eris n. – rána, poranění

7 Adjektiva 3. deklinace

- [7.1 Úvod do adjektiv 3. deklinace](#)
- [7.2 Trojvýchodná adjektiva](#)
- [7.3 Dvojvýchodná adjektiva](#)
- [7.4 Jednovýchodná adjektiva](#)
- [7.5 Nahrazování adjektiv přívlastkem neshodným](#)
- [7.6 Základní adjektiva 3. deklinace](#)

7.1 Úvod do adjektiv 3. deklinace

- Adjektiva 3. deklinace mohou být jednovýchodná, dvojevýchodná i trojevýchodná. **Trojevýchodná** končí v **nominativu singuláru** vždy na **-er, -is, -e**, **dvojevýchodná** na **-is, e**, **jednovýchodná** mají v nominativu singuláru **různé koncovky**.
- **Tvar zakončený na -is je vždy zároveň genitivem singuláru** společným **pro všechny rody**. Máme-li např. trojevýchodné adjektivum celer, celeris, celere – rychlý, bude znít genitiv singuláru u každého rodu celeris. U dvojevýchodného adjektiva brevis, e – krátký, bude genitiv singuláru všech tří rodů brevis.
- Stejně jako u všech ostatních substantiv a adjektiv vytvoříme odtržením koncovky -is od genitivu singuláru kmen slova. K němu pak při skloňování přidáváme koncovky 3. deklinace s těmito výjimkami:
- **Ablativ singuláru** má u adjektiv 3. deklinace koncovku **-ī**
- **Genitiv plurálu** má u adjektiv 3. deklinace koncovku **-ium**
- **Nominativ, akuzativ a vokativ plurálu neuter** má u adjektiv 3. deklinace koncovku **-ia**.
- Adjektiva 3. deklinace v neutru mají zcela totožné skloňování se substantivy zakončenými na -e, -al, -ar.

7.2 Trojvýchodná adjektiva

-
- **Trojvýchodná adjektiva** mají **v nominativu singuláru pro každý rod jiný tvar.**
- ācer, ācris, ācre – ostrý, prudký
- dolor ācer – ostrá bolest
- febris ācris – prudká horečka
- īnstrūmentum ācre – ostrý nástroj

Spojení dolor ācer se skloňuje takto (označené jsou rozdílné koncovky substantiv a adjektiv 3. deklinace)

Singulár

1. dolor ācer
2. dolōris ācris
3. dolōrī ācrī
4. dolōrem ācrem
6. dolōre ācrī

Plurál

1. dolōrēs ācrēs
2. dolōrum ācium
3. dolōribus ācribus
4. dolōrēs ācrēs
6. dolōribus ācribus

stejným způsobem se skládá spojení febris
ācris (febris má některé koncovky
nepravidelné a navíc patří ke stejnoslabičným
substantivům, proto zde rozdíly nejsou
označeny):

Singulár

- 1. febris ācris
- 2. febris ācris
- 3. febrī ācrī
- 4. febrim ācrem
- 6. febrī ācrī

Plurál

- 1. febrēs ācrēs
- 2. febrium ācium
- 3. febribus ācribus
- 4. febrēs ācrēs
- 6. febribus ācribus

- Ācre je tvar pro neutra, skloňuje se proto stejně jako ostatní adjektiva 3. deklinace, dodržuje však pravidla platná pro všechna neutra: nominativ a akuzativ mají stejný tvar, nominativ a akuzativ plurálu končí na -a, resp. -ia.
- Na spojení īnstrūmentum ācre si navíc připomeňme, že adjektiva nemají žádný vliv na deklinaci substantiva. Pokud tedy spojíme např. substantivum 2. deklinace s adjektivem 3. deklinace, bude se každé slovo skloňovat podle své deklinace. **Adjektiva a substantiva se musí shodovat v rodě, čísle a pádě, ale deklinace, a tudíž pádová koncovka může být různá.**

Singulár

1. īnstrūmentum ācre
2. īnstrūmentī ācris
3. īnstrūmentō ācrī
4. īnstrūmentum ācre
6. īnstrūmentō ācrī

Plurál

1. īnstrūmenta ācria
2. īnstrūmentōrum ācrium
3. īnstrūmentīs ācribus
4. īnstrūmenta ācria
6. īnstrūmentīs ācribus

7.3 Dvojvýchodná adjektiva

- **Dvojvýchodná adjektiva** mají **v nominativu singuláru dva tvary: první pro maskulina a feminina, druhý pro neutra**
- omnis, e – každý, všechen
- omnis homō – každý člověk
- omnis fēmina – každá žena
- omne corpus – každé tělo

Celé skloňování přináší následující tabulka.
Barevně jsou označeny ty koncovky
adjektiva, v nichž se liší neutra od maskulin a
feminin:

Singulár

1. **omnis** homō, fēmina x omne corpus
2. omnis hominis, fēminae, corporis
3. omnī hominī, fēminae, corporī
4. omne**m** hominem, fēminam x omne corpus
6. omnī homine, fēminā, corpore

Plurál

1. omnē**s** hominēs, fēminae x omnia corpora
2. omnium hominum, fēminārum, corporum
3. omnibus hominibus, fēminīs, corporibus
4. omnē**s** hominēs, fēminās x omnia corpora
6. omnibus hominibus, fēminīs, corporibus

- Dvojvýchodná adjektiva 3. deklinace jsou v lékařské terminologii nejpočetnější. Velmi často se tvoří od kmene substantiv pomocí přípon -ālis, -āle, event. -āris, -āre:
- frōns – čelo, frontālis, e – čelní
- pulmō – plíce, pulmōnālis, e – plicní
- crānium – lebka, crāniālis, e – lebeční

- **Některé výrazy** používané v lékařské terminologii jsou vlastně **komparativem (druhým stupněm) adjektiv**. Jde o **dvojvýchodná adjektiva 3. deklinace**, která mají v **nominativu singuláru dva tvary**, první, zakončený na **-ior**, pro **maskulina a feminina**, druhý, zakončený na **-ius**, pro **neutra**:
- maior, maius – větší
- dolor maior – větší bolest
- vertebra maior – větší obratel
- cor maius – větší srdce

- **Genitiv singuláru**, společný pro všechny rody, se u těchto adjektiv tvoří **od prvního tvaru prodloužením samohlásky a přidáním koncovky -is**:
- Maior, maius – gen. sg. maiōris.
- Odtržením koncovky vznikne kmen, k němuž se u těchto adjektiv přidávají **koncovky pravidelných substantiv 3. deklinace**. V **ablativu singuláru** proto mají koncovku **-e**, v **genitivu plurálu -um**, v **nominativu, akuzativu a vokativu neuter -a**.

Singulár

1. maior, maius
2. maioris
3. maiōrī
4. maiōrem, maius
6. maiōre

Plurál

1. maiōrēs, maiōra
2. maiōrum
3. maiōribus
4. maiōrēs, maiōra
6. maiōribus

Srovnání skloňování pravidelných dvojvýchodných adjektiv 3. deklinace a komparativů přináší následující tabulka. Odlišné koncovky (s výjimkou nominativu singuláru a akuzativu singuláru neutra) jsou vyznačeny.

ingulár

1. maior, maius - brevis, e
2. maiōris - brevis
3. maiōrī - brevī
4. maiōrem, maius - brevem, breve
6. maiōre x brevī

Plurál

1. maiōrēs, maiōra x brevēs, brevia
2. maiōrum x brevium
3. maiōribus - brevibus
4. maiōrēs, maiōra x brevēs, brevia
6. maiōribus - brevibus

7.4 Jednovýchodná adjektiva

- **Jednovýchodná adjektiva** mají **v nominativu singuláru stejný tvar pro všechny tři rody**. Druhý tvar uváděný ve slovníkovém zápisu je genitiv singuláru.
-
- intermittēns, entis – přerušovaný, střídavý
- dolor intermittēns – přerušovaná bolest
- febris intermittēns – přerušovaná horečka
- asthma intermittēns – intermitentní astma
-
- Celé skloňování přináší následující tabulka. Protože maskulina a feminina mají stejné koncovky, uvádíme jen spojení dolor intermittēns, a pouze v pádech, kde se neutra od maskulin a feminin liší, také neutrum (asthma). Odlišné koncovky adjektiv jsou barevně označeny:

Singulár

1. dolor intermittēns
2. dolōris intermittētis
3. dolōrī intermittētī
4. dolōrem intermittēt**em**
x asthma intermittē**ns**
6. dolōre intermittētī

Plurál

1. dolōrēs intermittēt**ēs**
x (asthmata) intermittēt**ia**
2. dolōrum intermittētium
3. dolōribus intermittētibus
4. dolōrēs intermittēt**ēs**
x (asthmata) intermittēt**ia**
6. dolōribus intermittētibus

7.5 Nahrazování adjektiv přívlastkem neshodným

- Mnohá adjektiva, která vyjadřují **přívlastňovací vztah**, lze v latině vyjádřit pomocí **přívlastku neshodného**, tedy **dvou na sobě závislých substantiv**. Zatímco adjektivum se musí shodovat se substantivem v rodě, čísle a pádě, u přívlastku neshodného to, stejně jako v češtině, neplatí:
- dutina lebeční, cavitās crāniālis (nominativ singuláru) x dutina lebky, cavitās crāniī (první substantivum v nominativu singuláru, druhé v genitivu singuláru).
- **Při spojování s předložkami** nebo obecně **při převádění do jiných pádů** je proto třeba si uvědomit, jestli se jedná o **přívlastek shodný (substantivum + adjektivum)** nebo **přívlastek neshodný (substantivum + substantivum)**. U přívlastku neshodného si musíme dát pozor na to, které ze substantiv se vztahuje k předložce, které k prvnímu substantivu, a podle toho použít správný pád.

- **Přívlastek shodný:** v dutině lebeční, in cavitāte crāniālī. **Substantivum i adjektivum** jsou **ve stejném pádě**. **Pád substantiva** je určen **předložkou**, což je v tomto případě v obou jazycích ablativ, **adjektivum** musí být **ve stejném pádě jako substantivum**.
- **Přívlastek neshodný:** v dutině lebky, in cavitāte crāniī. **Pád prvního substantiva** je určen **předložkou**, v tomto případě v obou jazycích opět ablativem, **pád druhého substantiva závisí na vztahu k prvnímu substantivu**: v dutině "čeho", lebky, v obou jazycích je genitiv singuláru.
- Podobně: do dutiny lebeční, in cavitātem crāniālem x do dutiny lebky, in cavitātem crāniī.
- Latina někdy spíše použije přívlastek neshodný i tam, kde čeština dává přednost shodnému:
- oční koule x bulbus oculī (doslova bulva oka)
- blízko oční koule x prope bulbum oculī (doslova blízko oční koule)
- v oční kouli x in bulbō oculī (doslova v bulvě oka).

7.6 Základní adjektiva 3. deklinace

- abdominālis, e – břišní
- abdūcēns, entis – odvádějící
- abnormālis, e – nenormální
- ācer, ācris, ācre – ostrý, prudký
- adiuvāns, antis – pomáhající, zesilující
- aequālis, e – stejný, rovnocenný
- afferēns, entis – přinášející, přívodný, přivádějící
- ascendēns, entis – vzestupný, vzestupující
- biceps, bicipitis – dvojhlavý
- brevis, e - krátký
- bronchiālis, e – průduškový
- capitālis, e – hlavový
- cardinālis, e – základní, hlavní
- celer, celeris, celere – rychlý
- cerebrospīnālis, e – mozkomíšní
- cervicālis, e – krční
- clāviculāris, e – klíční
- commūnis, e – společný, obecný
- crāniālis, e – lebeční
- dēscendēns, entis – sestupující, sestupný
- difficilis, e – obtížný
- duplex, icis – dvojitý, zdvojený
- efferēns, entis – odvádějící, odvodný, vývodný
- exterior, ius – vnější
- facilis, e – snadný
- febrilis, e – horečnatý
- flūctuāns, antis – volný, pohyblivý
- fragilis, e – křehký
- frequēns, entis – častý, rychlý
- frontālis, e – čelní
- immōbilis, e – nepohyblivý
- īnferior, ius – nižší, dolní
- inguinālis, e – tříselný, slabinový
- inoperābilis, e – neoperovatelný
- insānābilis, e – nevyléčitelný
- interior, ius – vnitřní
- intermittēns – přerušovaný, střídavý
- intrāmusculāris, e – nitrosvalový, do svalu
- latēns, entis – skrytý, latentní
- laxāns, antis – projímový
- lētālis, e – smrtelný
- lumbālis, e – bederní
- maior, maius – větší
- medullāris, e – dřevný
- melior, melius – lepší
- minor, minus – menší
- mollis, e – měkký, jemný
- nātūrālis, e – přirozený
- occipitālis, e – týlní
- omnis, e – všechen
- oppōnēns, entis – protilehý, protistojící
- pār, paris – stejný
- pectorālis, e – hrudní, prsní
- peior, peius – horší
- permanēns, entis – stálý, trvalý
- persistēns, entis – přetrvávající
- posterior, ius – pozdější
- praecox, cocis – předčasný
- praesēns, entis – přítomný
- prior, ius – přednější
- pulmōnālis, e – plicní
- recēns, entis – čerstvý, silný
- recurrēns, entis - zpětný, návratný
- rēnālis, e – ledvinový
- sacrālis, e – křížový
- simplex, icis – jednoduchý, obyčejný
- sternālis, e – hrudní
- spīnālis, e – páteřní, míšní
- superior, ius - horní
- teres, etis – oblý, hladký
- triceps, cipitis – trojhavý (sval)
- triplex, icis – trojitý
- ulterior, ius – zadní
- ūrogenitālis, e – močopohlavní
- ūtilis, e – užitečný, prospěšný

8. Substantiva 4. a 5. deklinace

- 8.1 Substantiva 4. deklinace
- 8.2 Substantiva 5. deklinace
- 8.3 Základní substantiva 4. a 5. deklinace

8.1 Substantiva 4. deklinace

- Podle **4. deklinace** se skloňují substantiva, která mají **v genitivu singuláru** koncovku – **ūs**. Jsou to převážně maskulina nebo neutra, výjimečně feminina. **Maskulina a feminina** mají **v nominativu singuláru** koncovku **-us**, neutra **-ū**. Charakteristickou samohláskou pro 4. deklinaci je **-u**.
- Je třeba dát si pozor na možnou záměnu se substantivy 2. deklinace a některými neutry 3. deklinace, která končí v nominativu singuláru také na **-us**. Rozhodující je genitiv singuláru, **-ī** pro 2. deklinaci, **-is** pro 3. deklinaci, **-ūs** pro 4. deklinaci.
- Jako **vzor pro maskulina a feminina 4. deklinace** použijeme slova **status, ūs m. – stav**.
- Odtržením koncovky genitivu singuláru získáme kmen, k němuž přidáváme **u** **substantiv 4. deklinace** (resp. maskulin a feminin) tyto **koncovky**:

Singulár

- 1. – us
- 2. – ūs
- 3. – uī
- 4. – um
- 5. – us
- 6. – ū

Plurál

- 1. – ūs
- 2. – uum
- 3. – ibus
- 4. – ūs
- 5. – ūs
- 6. – ibus

Slovo manus se skloňuje

Singulár

1. status
2. statūs
3. statuī
4. statum
6. statū

Plurál

1. statūs
2. statuum
3. statibus
4. statūs
6. statibus

Jako vzor pro neutra 4. deklinace
použijeme slovo **genū, ūs n. – koleno**, které se
skloňuje takto:

- **Neutra 4. deklinace** mají **v dativu singuláru** koncovku **-ū**. Jinak se skloňují stejně jako maskulina a feminina, řídí se však **pravidly platnými pro všechna neutra všech deklinací**. Nominativ, akuzativ a vokativ singuláru má stejný tvar, v nominativu, akuzativu a vokativu plurálu je koncovka **-a**.
-
- Jako **vzor pro neutra 4. deklinace** použijeme slovo **genū, ūs n. – koleno**, které se skloňuje takto:

8.2 Substantiva 5. deklinace

- Podle **5. deklinace** se skloňují substantiva, která mají **v genitivu singuláru** koncovku **–eī** (substantiva, kde před -ēs předchází souhláska, rēs, reī - věc) nebo **–ēī** (substantiva, kde před -ēs předchází samohláska, diēs, diēī – den). Charakteristickou samohláskou 5. deklinace je -ē nebo -e. Kromě délky této samohlásky se skloňování obou uvedených typů substantiv nijak neliší.
- Všechna substantiva 5. deklinace jsou feminina, s výjimkou slova diēs – den, které je ve fyzikálním významu (24 hodin) maskulinum (diēs longus – dlouhý den), ve významu lhůta femininum (diēs certa – určitý den).
- Jako **vzor pro substantiva 5. deklinace** použijeme slova **rēs, reī f. – věc.**

Odtržením koncovky genitivu singuláru získáme kmen, k němuž **u substantiv 5. deklinace** přidáváme **tyto koncovky**

Singulár

- 1. – ēs
- 2. – eī, (ēī)
- 3. – eī, (ēī)
- 4. – em
- 5. – ēs
- 6. – ē

Plurál

- 1. – ēs
- 2. – ērum
- 3. – ēbus
- 4. – ēs
- 5. – ēs
- 6. – ēbus

Slovo rēs se skloňuje

Singulár

- 1. rēs
- 2. reī
- 3. reī
- 4. rem
- 6. rē

Plurál

- 1. rēs
- 2. rērum
- 3. rēbus
- 4. rēs
- 6. rēbus

8.3 Základní substantiva 4. a 5. deklinace

- abortus, ūs m. – potrat
- abscessus, ūs m. – hlíza, absces
- audītus, ūs m. – sluch
- cariēs, ēī f. – kaz
- collāpsus, ūs m. – zhroucení, kolaps
- cursus, ūs m. – běh, průběh
- dēcubitus, ūs m. – proleženina
- dēfectus, ūs m. – vada, porucha
- diēs, ēī m. – den
- ductus, ūs m. – vývod, průduch, průchod
- exitus, ūs m. – zánik, smrt
- faciēs, ēī f. – tvář, obličej, plocha, strana
- genū, ūs n. – koleno
- gustus, ūs m. – chuť
- īnfarctus, ūs m. – infarkt
- manus, ūs f. – ruka
- olfactus, ūs m. – čich
- partus, ūs m. – porod
- pulsus, ūs m. – tep, puls
- rēs, reī f. – věc
- scabiēs, ēī f. – svrab
- sēnsus, ūs m. – smysl
- speciēs, ēī f. – druh, vzhled
- spīritus, ūs m. – duch, dech, líh
- status, ūs m. – stav
- tāctus, ūs m. – hmat
- vīsus, ūs m. – zrak

9 Číslovky

-
- [9.1 Skloňování řadových číslovek](#)
- [Přejít](#)
- [9.2 Úvod do latinských základních číslovek](#)
- [Přejít](#)
- [9.3 Skloňování číslovek 1-3](#)

9.1 Skloňování řadových číslovek

- Latinské řadové číslovky od 1 do 10 jsou tyto:
- prīmus, a, um
- secundus, a, um
- tertius, a, um
- quārtus, a, um
- quīntus, a, um
- sextus, a, um
- septimus, a, um
- octāvus, a, um
- nōnus, a, um
- decimus, a, um

- Latinské **řadové číslovky** se skloňují jako **adjektiva podle 1. a 2. deklinace**.
První tvar číslovky patří k **maskulinům** a skloňuje se jako **maskulina 2. deklinace**:
 - dēns prīmus – první zub
 - **Druhý tvar** číslovky patří k **femininům** a skloňuje se podle **1. deklinace**:
 - costa prīma – první žebro
 - **Třetí tvar** číslovky patří k **neutrům** a skloňuje se jako **neutra 2. deklinace**:
 - signum prīmum – první příznak
 -

Stejně jako adjektiva i řadové číslovky se musí s příslušným substantivem shodovat v rodě, pádě a čísle, deklinace může být rozdílná:

costa prīma
2. costae prīmae
3. costae prīmae
4. costam prīmam
6. costā prīmā
atd.

1. dēns prīmus
2. dentis prīmī
3. dentī prīmō
4. dentem prīmum
6. dente prīmō
atd.

U neuter platí stejná pravidla jako u všech neuter všech deklinací. Nominativ a akuzativ jsou stejné, nominativ a akuzativ plurálu má koncovku -a:
první příznaky – signa prīma

9.2 Úvod do latinských základních číslovek

- Základní latinské číslovky 1–10 jsou tyto:
- ūnus, a, um
- duo, duae, duo
- trēs, tria
- quattuor
- quīnque
- sex
- septem
- octō
- novem
- decem

- Číslovky **1–3** se **skloňují**, **ostatní** jsou **nesklonné**.

- Stejně jako řadové i **základní číslovky** jsou v latině chápány jako **adjektiva**. Ačkoliv se tedy od čísla čtyři neskloňují, **substantiva s nimi spojená jsou v takovém pádě, jaký vyžaduje vazba**:
- quīnque vertebrae – nominativ plurálu x čeština: pět obratlů (genitiv plurálu)
- circum quīnque vertebrās – akuzativ plurálu, protože předložka circum se pojí s tímto pádem x čeština: kolem pěti obratlů (číslovka i substantivum jsou v genitivu)
- sine quīnque vertebrīs – ablativ plurálu, protože předložka sine se pojí s tímto pádem x čeština: bez pěti obratlů (číslovka i substantivum jsou v genitivu)

9.3 Skloňování číslovek 1-3

- Číslovka **ūnus, ūna, ūnum** se skloňuje jako **adjektivum podle 1. a 2. deklinace**. V **genitivu** mají **všechny rody** stejný tvar **ūnīus**, v **dativu** **ūnī**. Jinak patří tvar **ūnus** k **maskulinům** a skloňuje se jako **maskulina 2. deklinace**, tvar **ūna** k **femininům** a skloňuje se podle **1. deklinace**, tvar **ūnum** k **neutrům** a skloňuje se jako **neutra 2. deklinace**:

ūnus mūsculus
2. ūnīus mūsculī
3. ūnī mūsculō
4. ūnum mūsculum
6. ūnō mūsculō

1. ūna costa
2. ūnīus costae
3. ūnī costae
4. ūnam costam
6. ūnā costā

1. ūnum os
2. ūnīus ossis
3. ūnī ossī
4. ūnum os
6. ūnō osse

Číslovka **duo, duae, duo** je v zásadě **trojvýchodným adjektivem**.

První tvar patří k **maskulinům** (duo mūsculī – dva svaly), **druhý** k **femininům** (duae costae – dvě žebra), **třetí** k **neutrům** (duo ossa – dvě kosti). Ve skloňování **kombinuje koncovky 1., 2. a 3. deklinace**.

1. duo mūsculī
2. duōrum mūsculōrum
3. duōbus mūsculīs
4. duōs mūsculōs
6. duōbus mūsculīs

1. duae costae
2. duārum costārum
3. duābus costīs
4. duās costās
6. duābus costīs

1. duo ossa
2. duōrum ossium
3. duōbus ossibus
4. duo ossa
6. duōbus ossibus

Číslovka **trēs, tria** se skloňuje jako **dvojvýchodné adjektivum 3. deklinace v plurálu**.

Tvar **trēs** je společný pro **maskulina a feminina** (trēs dentēs – tři zuby, trēs costae – tři žebra), tvar **tria** je pro **neutra** (tria ossa – tři kosti).

trēs dentēs, costae
2. trium dentium, costārum
3. tribus dentibus, costīs
4. trēs dentēs, costās
6. tribus dentibus, costīs

1. tria ossa
2. trium ossium
3. tribus ossibus
4. tria ossa
6. tribus ossibus

10. Předložky

- [10.1 Úvod do latinských předložek](#)
- [Přejít](#)
- [10.2 Předložky se 4. pádem](#)
- [Přejít](#)
- [10.3 Předložky se 6. pádem](#)
- [Přejít](#)
- [10.4 Předložky se 4. a 6. pádem](#)

10.1 Úvod do latinských předložek

- Na rozdíl od češtiny, ve které se po předložce můžeme setkat prakticky s jakýmkoli pádem kromě nominativu a vokativu, se **latinské předložky** (až na několik málo výjimek) **pojí** pouze s **akuzativem** nebo s **ablativem**. U každé předložky je tedy nutné se naučit, který z těchto dvou pádů k ní patří, a při spojování latinského substantiva s předložkou si nelze pomáhat češtinou.
- Předložkové vazby se totiž v obou jazycích často liší:
- bez bolesti (genitiv) x sine dolōre (ablativ)
- proti horečce (dativ) x contrā febrim (akuzativ)
- po nemoci (ablativ) x post morbum (akuzativ)

10.2 Předložky se 4. pádem

Základní předložky, které se pojí s **akuzativem**, jsou tyto:

- **ad** – k; ad vēnam – k žíle
- **ante** – před; ante rēnem – před ledvinou
- **apud** – u; apud cor – u srdce
- **circum, circā** – okolo; circum digitum – kolem prstu
- **contrā** – proti; contrā tussim – proti kašli
- **extrā** – mimo; extrā uterum – mimo dělohu
- **infrā** – dole, pod; infrā scapulam – pod lopatkou
- **inter** – mezi; inter musculōs – mezi svaly
- **intrā** – v, uvnitř; intrā crānium – uvnitř lebky
- **per** – skrz, přes; per ōs – ústy, orálně
- **post** – po; post operātiōnem – po operaci
- **prope** – blízko; prope ventrīculum – blízko žaludku
- **propter** – kvůli; propter fractūram – kvůli zlomenině
- **super, suprā** – nad, na; super tībiam – nad holenní kostí

10.3 Předložky se 6. pádem

- **Základní předložky**, které se pojí s ablativem, jsou tyto:
- **ā, ab, abs** – od; Tvar **ā** se používá **před souhláskou**, **ab** před **samohláskou**, **abs** před **některými souhláskami**.
- **ā corde** – od srdce, **ab oculō** – od oka
- **cum** – s; **cum sanguine** – s krví
- **dē** – o, z (ve směru shora dolů, z povrchu pryč); **dē caelō** – z nebe (dolů)
- **ē, ex** – z, ze (ve směru zevnitř ven).
- **ē ventriculō** – ze žaludku, **ex uterō** – z dělohy
- **sine** – bez; **sine rēne** – bez ledviny

10.4 Předložky se 4. a 6. pádem

Dvě latinské předložky, **in** – do, v a **sub** – pod, se mohou pojit **s akuzativem** i **s ablativem**.

- Ve spojení **s akuzativem** odpovídají na otázku **kam**.

- in vēnam – do žíly
- in oculum – do oka
- in cor – do srdce
- sub scapulam – pod lopatku
- sub sternum – pod hrudní kost
- sub femur – pod stehenní kost

- Ve spojení **s ablativem** odpovídají na otázku **kde**.

- in vēnā – v žíle
- in oculō – v oku
- in corde – v srdci
- sub scapulā – pod lopatkou
- sub sternō – pod hrudní kostí
- sub femore – pod stehenní kostí

11 Základní latinské předpony

- 11.1 Předpony ad-, a-
- 11.2 Předpony in-, im-
- 11.3 Předpony dē-, ē-
- 11.4 Předpony odvozené od předložek cum, sub a super
-
- 11.5 Předpony inter-, infra-, intra-
- Při tvoření slov latina hojně využívá předpony, které pozměňují význam původního slova. Předponami často bývají předložky, existují však i předpony, které samostatně stát nemohou.

11.1 Předpony ad-, a-

- **Ad** označuje **směr k něčemu**. Do češtiny je většinou překládána jako při-.
- ad + dūcere (vést, táhnout): addūcere – přivést. Od toho např. adductor – sval přitahovač
- ad + vocāre (volat): advocāre – přivolat. Od toho např. advokát, tj. ten, kdo byl přivolaný pomáhat jedné straně soudu.

- **Někdy se hláska d v předložce ad přizpůsobuje prvnímu písmenu slova, s nímž se předložka spojuje:**
- ad + trahere (táhnout): attrahere – přitáhnout. Od toho např. atraktivní – přitažlivý
- ad + parāre (připravovat, chystat): apparāre – přichystat. Od toho např. aparát – přístroj
- ad + simulāre (napodobit): assimilāre – připodobnit, přizpůsobit. Od toho např. asimilace – přizpůsobení.
- ad + celer (rychlý): accelerātiō – zrychlení (akcelerace)
- ad + ferre (nést): afferre – přinést, přivést

- **A** označuje **směr od něčeho**. Pokud se spojuje se slovem začínajícím samohláskou, má tvar ab--, také před některým souhláskami se mění na ab nebo abs-.
- ā + dūcere (vést, táhnout): abdūcere – odvést, odáhnout. Od toho např. abductor – sval odtahovač.
- ā + tenēre (držet): abstinēre – držet se dál od něčeho, zdržovat se něčeho. Od toho např. abstinētia – zdrženlivost, odříkání.

- **V některých slovech** především řeckého původu označuje **předpona a- nebo an- zápor, opak, nepřítomnost něčeho**. V tomto případě se nejedná o latinskou předložku, ale o řeckou částici, která sama o sobě jako předložka neexistuje, tzv. **alfa privativum**:
- apnoe – zástava dechu
- anaemia – chudokrevnost
- arytmie – porucha rytmu, nepravidelný rytmus
- amnésie – ztráta paměti

11.2 Předpony in-, im-

- **Předpony in-, im-**, mohou, ale nemusí být odvozené z předložek. Pokud jsou **odvozeny z předložek**. Mají význam **do, dovnitř**.
- in + dūcere (vést): indūcere – vést dovnitř
- in + spīrāre (dýchat): inspīrātiō – vdechnutí, odtud přeneseně inspirace
- in + premere (tisknout, mačkat): impressiō – vmáčknutí, vtisknutí, odtud přeneseně dojem
-
- Pokud **předpony in-, im- nejsou odvozené z předložek**, mají význam **ne, bez**, podobně jako alfa přívātīvum.
- in-sānāre (léčit): insānābilis – nevyléčitelný
- in-movēre (hýbat): immōbilis – nehybný
- in-posse (moci): impotēns – neschopný

11.3 Předpony dē-, ē-

- Předpona **dē-** označuje **pohyb shora dolů, z povrchu pryč nebo změnu stavu k horšímu**.
 - dē + scandere (stoupat): dēscendere – sestupovat, dēscēnsus – sestup
 - dē + tergēre (otírat, čistit): dētergēre – stírat
 - dē + formāre (utvářet, tvořit): dēformātiō – znetvoření
- Předpona **ē-, ex** označuje **směr zevnitř ven**.
 - ē + trahere (táhnout): extrahere – vytáhnout, odtud extrakce – vytržení (zubu), extrakt – výtažek
 - ē + humāre (pohřbít, od humus – půda, země): exhumāre – exhumovat
 - ē + premere (tisknout, tlačit): exprimere – vytlačit, vymačkat, přeneseně vyjádřit, odtud exprese apod.

11.4 Předpony odvozené od předložek cum, sub a super

- **Cum** se ve funkci předpony mění na **col-, com-, con-, cor-** apod. Tyto předpony mají stejně jako původní předložka význam **s, se, vyjadřují spojení**.
- cum + lābī (sunout se, padat): collāpsus – zhroucení
- cum + pōnere (odkládat, pokládat): compōnere – složit, compositiō – složení, skladba
- cum + trahere (táhnout): contrahere – stáhnout, contrāctiō – stažení, kontrakce
- cum + regere (vládnout, řídit): corrigere – seřídít, srovnat, opravit

- **Sub** ve funkci předpony znamená stejně jako původní předložka **pod, dole, zespod**. Jako předpona se sub někdy mění na **suf-, sup-** apod.
- sub + alimentātiō (výživa): subalimentātiō – podvýživa
- sub + cutāneus (kožní, od cutis – kůže): subcutāneus – podkožní
- sub + premere (tlačit, tisknout): supprimere – potlačit, suppressiō – potlačení
- sub + fundere (lít): suffūsiō – podlitina

- Předpony **super-, suprā-** znamenají **nad, event. velmi**
- suprā + rēnālis (ledvinový): suprārēnālis – nadledvinový
- super + acūtus (prudký): superacūtus – velmi prudký

11.5 Předpony inter-, infra-, intra-

- Předpona **inter-** znamená stejně jako původní předložka **mezi**:
- inter + os (kost): interosseus – mezikostní
-
- Předpona **īnfrā-** znamená stejně jako původní předložka **pod**:
- īnfrā + scapula (lopatka): īnfrāscapulāris – podlopatkový
-
- Předpona **intrā-** znamená stejně jako původní předložka **uvnitř, dovnitř**:
- intrā + mūsculus (sval): intrāmūsculāris – nitrosvalový, do svalu
- intrā + vēna (žíla): intrāvēnōsus – nitrožilní, do žíly
- [12 Základní řecké termíny](#)

12. Základní řecké termíny

- [12.1 Vybrané řecké předpony a přípony](#)
- [12.2 Základní řecké lékařské termíny](#)
- Řečtina hraje v lékařské terminologii minimálně stejnou roli jako latina. Proto je důležité znát alespoň některé základní termíny.
- [12 Základní řecké termíny](#)
- [12.1 Vybrané řecké předpony a přípony](#)

12.1 Vybrané řecké předpony a přípony

- **Předpony:**

- **anti, ant** – proti, opačný účinek: antidotum – protijed, antipyreticum – prostředek proti horečce
- **dys** – porucha, obtíž: dyspnoe – obtížné dýchání, dystrophia – porucha výživy, dysfunkce – špatná funkce
- **ec, ecto** – ven, vnější: ectomia – vynětí, ectoderma – zevní zárodečný list
- **endo** – v, uvnitř, vnitřní: endoderma – vnitřní zárodečný list, endocardium – srdeční nitroblána
- **eu** – dobrý: eupnoe – dobré, snadné dýchání
- **hyper** – nad, přes míru: hypertonia – zvýšený tlak, hypertrophia – zbytnění
- **hypo** – dole, pod, pod míru: hypotonia – snížený tlak, hypotrophia – podvýživa
- **peri** – okolo, kolem: pericardium – osrdečník, peritonéum – pobřišnice, periosseum – okostnice
- **syn, sym** – s, spolu, dohromady: symbiōsis – soužití

- **Přípony:**

- **-itis**, gen. itidis obvykle označuje zánětlivé onemocnění. Do češtiny tato slova přešla z kmene, který se, stejně jako v latině, tvoří odtržením koncovky genitivu singuláru. To je v tomto případě -is, kmen tedy končí na -itid. V české lékařské terminologii proto názvy těchto nemocí získaly koncovku -itida: hepatitis – hepatitida, zánět jater, bronchitis – bronchitida, zánět průdušek, nefritis – nefritida, zánět ledvin
- **-óma**, gen. -ómatis – obvykle označuje nádor: adénóma – nádor ze žláзовé výstelky, osteóma – nádor z kostní tkáně
- **-ósis** – označuje nezápětlivé onemocnění nebo nadbytek něčeho: nephrósis – nezápětlivé onemocnění ledvin.

12.2 Základní řecké lékařské termíny

- algos – bolest (předpona an + algos – analegtika, léky proti bolesti)
- arthron – kloub (arthron + přípona -itis – artritida, zánětlivé onemocnění kloubů)
- bradys – pomalý (bradys + kardia, srdce – bradykardie, zpomalený srdeční tep)
- derma – kůže (derma + logos, věda – dermatologie, obor zabývající se kůží)
- gastér – žaludek (gastér + přípona -itis – gastritida, zánětlivé onemocnění žaludku)
- haima – krev (haima + logos, věda – hematologie, nauka o krvi)
- hémi – polovina (hémi + sfaira, koule – hemisféra, polokoule)
- hépar (gen. hépatos) – játra (hépar + přípona -itis – hepatitis, zánětlivé onemocnění jater, žloutenka)
- hysterá nebo métra – děloha (hysterá + ectomia, vyříznutí – odstranění dělohy)
- kardia – srdce (peri + kardia, srdce – pericardium, osrdečník)
- kefalé – hlava (en – v + kefalé, hlava – encephalos, to, co je v hlavě, tj. mozek)
- makros – veliký (makros + glossa, jazyk – makroglosie, chorobné zvětšení jazyka)
- mikros – malý (mikros + skopeó, dívám se – mikroskop)
- monos – samotný

12.2 Základní řecké lékařské termíny

- nefros – ledvina
- odús (gen. odontos) – zub (peri, kolem + odús – periodontium, ozubice)
- osteon - kost (peri, okolo + osteon – periosteum, okostice)
- pathos – nemoc
- pneumón – plíce
- polys – mnohý
- sóma – tělo
- stoma – ústa
- stomachos – žaludek
- tachys – rychlý (tachys + kardia – tachykardie, zrychlený srdeční tep)
- thórax – hrudník (pneuma, vzduch + thórax – pneumothorax, vzduch v dutině hrudní)
- tomé – řez (ec, ven + tomé – ectomia, vyříznutí, vynětí)
- trauma – rána, zranění
- úron – moč